

De voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op woensdag 11 april 2018 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 33 leden van de Vlinderwerkgroep. Afmelding wegens verhindering waren er van Hans Bijl, Anja Kerkhof, Joop Leertouwer, Barbara Mather, Gerben Mensink en Marten Zijlstra.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom. De nieuwe Flinterwille is dit voorjaar verzonden via Sandd. Dit was een experiment, maar het is goed gelukt. Verzending via Sandd levert een kostenbesparing op van circa € 150,00 per zending Flinterwilles.

Vandaag zag Siep al twee Oranjepijpjes vliegen. Nachtvinders zijn er momenteel in groot aantal, ondanks het alarmerende bericht, dat de insectenstand met zo'n 75% blijkt te zijn afgenomen. Toch is er 'landschapspijn', want in Opsterland en Smalingerland zijn boomwallen massaal weggesnoeid en de bermen kaal gemaaid! In Dongeradeel en de Noardlike Fryske Wâlden gaat het slecht. Geen planten betekent geen insecten en geen vogels. Het nut van insecten, waaronder vlinders, wordt totaal onderschat!

2. Verslag najaarsbijeenkomst 2017.

Abel Jagersma > Blz. 6 > daar staat aangegeven, dat er *in de buurt van zijn huis* nog een tweetal territoria van de Argusvlinder zijn, maar deze bevinden zich ***in zijn eigen tuin***. De secretaris zal dit in het verslag corrigeren.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn geen mededelingen. Voor het agendapunt ingekomen stukken meldt de secretaris het jaarverslag 2017 "*Vlinders en libellen geteld*" van de Vlinderstichting. Tevens Nieuwsbrief nr. 66 (december 2017) van het EIS (Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden).

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Siep Sinnema heeft recentelijk met de val gevangen. Er waren veel nachtvinders, waaronder zo'n 400 exemplaren van de Kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*), maar ook de Dubbelstipvoorjaarsuil (*Anorthoa munda*), de Variabele voorjaarsuil (*Orthosia incerta*) en de Nunvlinder (*Orthosia gothica*). Hij laat een foto zien van de massaliteit van de nachtvinders in de eierdozen van de val. Gisteravond had hij bezoek van de Vroege spanner (*Biston strataria*) en de Halvemaanvlinder (*Selenia tetralunaria*).

Reinder Wijma is met Natalia in Argentinië geweest en heeft daar gelicht. Helaas niet zo succesvol vanwege een te kleine lamp.

Avion Eizinga is boos, omdat er onlangs in een prachtig gebied langs de spoorweg bij Grou gemaaid en gesnoeid is. Ze heeft hierover een artikel geschreven in de

Leeuwarder Courant en heeft daar veel reacties op gehad. Rijkswaterstaat bleek de schuldige te zijn.

Abel Jagersma heeft de eerste Citroenvlinder en Daggauwoog gespot. Tevens een aantal voorjaarsnachtvlinders, waaronder het Roesje (*Scoliopteryx libatrix*).

Johan Meijer: Citroenvlinder, Daggauwoog en Klein koolwitje gezien.

Judith Bouma: de rupsen van de Rietvink (*Euthrix potatoria*) worden al actief.

Andy Saunders heeft tot nu toe in Sneek (zijn nieuwe permanente woonplaats) geen enkele voorjaarsuil gevangen. Hij is van plan de nachtvlindersoorten van Sneek in kaart te brengen. Er staat Kamperfoelie in zijn tuin en dat op zich is al bemoedigend!

Freek Nijland geeft een powerpointpresentatie getiteld **“Dwergspanners 2014-2017, Erf Canterlandseweg 18, Gytsjerk”**. Hij laat de volgende 16 soorten dwergspanners (*Eupithecia*'s) die hij in deze periode heeft gevangen de revue passeren:

de Zwartkamdwergspanner (*Gymnoscelis rufifasciata*), totaal 93 exemplaren,

de V-dwergspanner (*Chloroclystis v-ata*), totaal 56 exemplaren,

de gewone dwergspanner (*Eupithecia vulgata*), totaal 42 exemplaren,

de Egale dwergspanner (*Eupithecia absinthiata*), totaal 35 exemplaren,

de Groene dwergspanner (*Pasiphila rectangulata*), totaal 33 exemplaren,

de Streepjesdwergspanner (*Eupithecia intricata*), totaal 29 exemplaren,

de Esdoorndwergspanner (*Eupithecia inturbata*), totaal 24 exemplaren,

de Hopdwergspanner (*Eupithecia assimilata*), totaal 18 exemplaren,

de Witvlekdwergspanner (*Eupithecia succenturiata*), totaal 8 exemplaren,

de Vingerhoedskruiddwergspanner (*Eupithecia pulchellata*), totaal 8 exemplaren,

de Fijnspardwergspanner (*Eupithecia tantillaria*), totaal 4 exemplaren,

de Zwartvlekdwergspanner (*Eupithecia centaureata*), totaal 3 exemplaren,

de Wederikdwergspanner (*Anticollix sparsata*), totaal 2 exemplaren,

de Schermbloemdwergspanner (*Eupithecia tripunctaria*), totaal 2 exemplaren,

de Voorjaarsdwergspanner (*Eupithecia abbreviata*), totaal 2 exemplaren,

de Bosrankdwergspanner (*Eupithecia haworthiata*), totaal 2 exemplaren.

Saskia Hoornveld: mannetje en vrouwtje Citroenvlinder, Gehakelde aurelia, Daggauwoog, Klein koolwitje.

Ada van Binsbergen vertelt, dat ze de dagvlinders van het **Friese Woudenpad** noteert.

John Boosman constateert al enige jaren een gestage afname van het aantal dagvlindersoorten in zijn woonomgeving.

Merel Zweemer heeft gisteravond voor de eerste keer in het gebied *De Kleine Wielen* in recreatiegebied *De Groene Ster* bij Leeuwarden genachtvlinderd. Ze noteerde 12 soorten.

Jeroen Breidenbach heeft vorig jaar voor It Fryske Gea in de Workumerwaard naar nachtvlinders gekeken. Hij vond er de zeldzame Biessnuitmot (*Friedlanderia cicatricella*), hetgeen een nieuwe microvlindersoort voor Friesland is. Verder ving

hij daar eind juli 2017 enkele exemplaren van de zeer zeldzame Stippelrietboorder (*Protarchanara brevilinea*). Deze soort is ook van Texel en Griend bekend.

Gerrit Tuinstra ving vorig jaar in het Lauwersmeergebied de zeldzame Eierdopmot (*Argyroproce externa*). Deze soort heeft Rond(bladig) wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) als waardplant. Om de rups te kunnen vinden, moet je letten op rond gevouwen blaadjes van de plant!

Wiebe Poppe: Citroenvlinder, Klein koolwitje, Kleine vos, Daggauwoog.
Petra Tenge laat enkele foto's zien van een afgevlogen Eikenblad (*Gastropacha quercifolia*) die zij in het Fochteloërveen had gevonden. Tevens enkele foto's van de rups van de Veenheide-uil (*Acronicta menyanthidis*), eveneens van het Fochteloërveen.

Heert Hein Kuipers: Kleine vos (Heerenveen), Daggauwoog en Kleine vos van de Makkumerzuidwaard.

Mariske Pemmelaar: Citroenvlinder en afgelopen zondag een Grijs heispanner (*Pachynemia hippocastanaria*) op de Hulstreed, een natuurterrein van It Fryske Gea bij Jubbega-Schurega.

Luit de Zee: op 12 maart een Gehakkelde aurelia in Joure.

Anneke van der Veen: Bont zandoogje, Gehakkelde aurelia.

Douwe Kleinstra (beleidsmedewerker Groen, Natuur en Landschap van de nieuwe gemeente Noord-Oost Friesland, waaronder Dantumadiel, Dongeradiel, Ferwerderadiel en Kollumerland) vraagt onze medewerking voor het monitoren van dagvlinders in een breed stuk berm tussen Raard en Lichtaard (ten westen van Dokkum). Men wil proberen de bermen in de gemeente natuurvriendelijker te maken. Daarom is gekozen voor een pilot tussen Raard en Lichtaard. De berm van de Van Kleffenswei tussen beide dorpen wordt aan één zijde twee keer gefreesd en met een passend zaadmengsel ingezaaid. De berm aan de andere kant van de weg is het referentiekader en moet dus voor een goede vergelijking in de monitoring worden meegenomen. De lengte van de berm is ongeveer 1,7 km waarvan op dit moment niet helemaal zeker is welke lengte zal worden ingezaaid. Er wordt een kaartje van het gebied met de berm getoond. Douwe vertelt, dat Gertie Papenburg (ook lid van de Vlinderwerkgroep Friesland) als plantdeskundige aan dit project meewerkt. Douwe zoekt enkele vrijwilligers om de bermen aan beide zijden van de Van Kleffenswei op dagvlinders te inventariseren en ook voor enkele bermen ten zuidwesten van Anjum waar door een boer hooibeheer zal worden toegepast. Avion Eizenga geeft aan, dat ze wellicht kan helpen. John Boosman wil Douwe wel informatie over bermbeheer sturen. Siep Sinnema en Gerrit Tuinstra zullen op de ledenlijst nakijken wie er in de buurt van de doelgebieden woonachtig zijn. Siep zal een mailtje over deze kwestie aan de leden van de Vlinderwerkgroep sturen en zal in contact met Douwe blijven.

5. Mededelingen over (de voortgang van) het dagvlinderproject.

Momenteel is het bestuur van de Vlinderwerkgroep zich aan het oriënteren over de opmaak van de toekomstige atlas. Gerrit Tuinstra laat weer enkele kaartjes zien met

de laatste stand betreffende de inventarisatie. Wanneer iemand één of meer witte gebieden op de kaart van Friesland voor zijn rekening wil nemen, kan hij of zij gedetailleerde kaartjes bij Gerrit opvragen. Op zaterdag 14 juli zal een excursie in de omgeving van Scherpenzeel worden gehouden. Het gebied ten noorden, westen en zuiden van dit dorpje is één van de resterende ‘witte vlekken’. De bedoeling is om een groot aantal kilometerhokken op dagvlinders te onderzoeken.

6. Pauze.

7. “Schepping bij Beilen: van maisakker naar vlinderparadijs”. Presentatie: Eef Arnolds.

Eef is bioloog/ecoloog/mycoloog (het laatste woord betekent paddenstoelendeskundige). Zijn presentatie voor vanavond bestaat uit drie onderdelen, namelijk **Schepping, Dagvlinders, Nachtvinders.**

Schepping: sinds 1974 woont hij in ‘Schepping’, een gebiedje ten zuidoosten van Beilen in Drenthe. Hierbij hoorde destijds anderhalve hectare kale aardappelland. Het was een droom van Eef om de uitdaging aan te gaan dit gebied om te vormen tot nieuwe natuur. Eef laat foto’s zien van zijn woning in de oude ‘setting’ in 1974. Lekker ouderwets met koeien en paarden om de deur. Ook een plaatje van het kale akkerland komt voorbij. Toch duurde het tot 1989 voordat hij er actief mee aan de slag ging. In datzelfde jaar verwierf hij namelijk het land van zijn buurman. Eerst moest er goed worden nagedacht hoe een en ander moest worden aangepakt. Het totale terrein ontwikkelen was “De Grote Schepping”. In 1991 werd de maisakker (waaronder zich een dikke laag keileem bevond) weggegraven en omgevormd tot het ‘Kristalmeer’ met een eilandje erin. In datzelfde jaar werd ook de ‘Azuren Zomp’ gecreëerd; een zuur moerasachtig gebied met reliëf, waarin Eef het kolonisatieproces kon volgen. In 1997 kon hij van een andere buurman een aangrenzende kale akker met de naam ‘Vaderland’ kopen. Hiervan werd de voedselrijke grond afgegraven tot op het zand en de schrale bodem. Dit is nu een prachtig ruig gebied geworden met heide en sint-janskruid (*Hypericum perforatum*). Bij het ‘Kristalmeer’ gedijen momenteel acht soorten orchideeën, waaronder de Grote keverorchis (*Neottia ovata*), de Vleeskleurige orchis (*Dactylorhiza incarnata*) en de Bijenorchis (*Ophrys apifera*), maar Rond(bladig) wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) is eveneens aanwezig. Ook Jeneverbessen (*Juniperus communis*) hebben er zich spontaan gevestigd. De tuin achter de woning is omgevormd tot een paradijs met een weelde aan planten en bloemen. Aan de bosrand is een berkenlaantje met wilde narcissen en sinds 2013 is er ook een schrale schapenweide. “De Grote Schepping” is realiteit geworden!

Dagvlinders in Schepping: Periode 1992-2017. Vanaf 1992 is Eef begonnen met een methodische dagvlinderinventarisatie. Dat wil zeggen per jaar vier tot zes tellingen in de zomer bij optimaal weer plus incidentele waarnemingen. Het totaal aantal soorten dagvlinders in ‘Schepping’ (5½ hectare) over de periode 1992-2017 = **32**. Ter vergelijking: volgens de dagvlinderatlas van Drenthe zijn er 30

kilometerhokken in de provincie met 28 of meer soorten. Dan is ‘Schepping’ dus een bijzonder rijk gebied. Eef heeft persoonlijk geconstateerd, dat de ontwikkeling van de vegetatie zeer van invloed is op de toename van het aantal dagvlinders, maar de enorme fluctuaties in soorten dagvlinders is vreemd en kan hij moeilijk verklaren. Zijn natuurgebied lijkt niet genoeg of adequaat te zijn. De vlinders lijken een grotere ruimte nodig te hebben. Conclusie: versnippering van het landschap is nadelig voor vlinders! Hij heeft door de jaren heen (tijdens de ontwikkeling van de ‘nieuwe natuur’ rond zijn woning) een groot aantal soorten dagvlinders gevolgd, zoals graslandvlinders (Bruin en Oranje zandoogje, Groot en Zwartsprietdikkopje). De vraag was, of hij de landelijke afname van deze soorten ook in zijn eigen terrein zou merken. Verder had hij aandacht voor de Kleine en Bruine vuurvlinder (soorten van schrale graslanden) en voor het Icarusblauwtje, een pionierssoort en eveneens een bewoner van schraal grasland. Het Hooibeestje heeft op zijn grondgebied een kleine stabiele populatie. De Heivlinder is een tijdje aanwezig geweest op een droge, open en zonnige leemheuvel met schapengras. Deze soort is nu verdwenen, omdat er geen open zandige stukken meer zijn. De komst van het Heideblauwtje en de Kommavlinder, die beide afkomstig zijn van het nabijgelegen brongebied Holtherzand. De aanwezigheid van Koevinkje en Bont zandoogje (soorten van bosranden en open plekken), maar ook het voorkomen van algemene soorten, zoals Kleine vos, Atalanta, Daggpauwoog, Gehakkelde aurelia, Landkaartje en de diverse soorten Witjes houdt Eef nauwgezet in de gaten. Hij laat de ontwikkelingen zien aan de hand van een aantal grafieken. De trekvlindersoorten Distelvlinder en Gammauil (*Autographa gamma*) laten extreem grote fluctuaties zien. Dan zijn er nog de dagactieve soorten, zoals de Sint-jansvlinder (*Zygaena filipendulae*), de Metaalvlinder (*Adscita statices*), de Sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) en ook de Bruine daguil (*Euclidia glyphica*) die de laatste jaren sterk toeneemt op zijn terrein. Tot slot een overzicht van incidentele door hem op het terrein waargenomen soorten dagvlinders, zoals de Kommavlinder, de Oranje luzernevlinder, het Groentje, de Eikenpage, de Grote vos, de Grote weerschijnvlinder en de Koninginnenpage.

Nachtvlinders in Schepping: Periode 2008-2016. Omdat Eef mycoloog is, heeft hij zich natuurlijk verdiept in de relatie tussen paddenstoelen en nachtvlinders, omdat dit vrij onbekend is en er op dit gebied nog veel valt te ontdekken. Hij vertelt ons iets over de onderwerpen “Leven in duisternis”, “Wat betekenen aantallen”, “Lekker veel soorten”, “Vaak lekker lastig te determineren”, “Sterke periodiciteit en fluctuaties”, “Zoektocht avontuurlijk”, “Resultaten moeilijk voorspelbaar”, “Prachtige vormen en kleuren”. In 2007 is Eef begonnen met inventariseren van nachtvlinders op de buitenlampen van zijn huis en met smeer op bomen. De resultaten van dat jaar (62 vangnachten) waren 520 exemplaren verdeeld over 183 soorten. Vijf hiervan heeft hij nadien niet meer gezien. Van 2008 tot en met 2017 werkte Eef met twee nachtvlindervallen; één aan de westkant van zijn gebied en één aan de oostkant. Het aantal soorten nachtvlinders liep vanaf 2008 naar 2016 cumulatief op van 233 naar 399 soorten in totaal voor beide vallen. Eef verduidelijkt de ontwikkeling door de jaren heen aan de hand van een aantal grafieken,

bijvoorbeeld aantal soorten per jaar, aantal exemplaren per jaar, top tien nachtvlinders 2008-2016, fluctuaties per jaar (*er zijn uitgesproken goede jaren en uitgesproken slechte jaren*), aantal soorten per vangnacht, aantal exemplaren per vangnacht, maar eveneens het voorkomen van specifieke soorten nachtvlinders, zoals de Zwartkamdwergspanner (*Gymnoscelis ruffasciata*), de Bosbesuil (*Conistra vaccinii*), de Kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*), de Drielijnuil (*Charanyca trigrammica*), de Zomervlinder (*Geometra papilionaria*), de Aardappelstengelboorder (*Hydraecia micacea*), het Eikenuiltje (*Dryobotodes eremita*) en de Kleine wintervlinder (*Operophtera brumata*). Ook enkele soorten die (zeker na 2013) in aantal afnemen bespreekt hij, zoals de Ringelrups (*Malacosoma neustria*), de Hyena (*Cosmia trapezina*) en de Haarbos (*Ochropleura plecta*). Tot slot volgen een aantal foto's van specifieke of zeldzame nachtvlindersoorten, die Eef door de jaren heen op zijn terrein heeft gevangen, waaronder het Roodbont heideuiltje (*Anarta myrtilli*), het Bosbesbruintje (*Macaria brunneata*), het Wit spannertje (*Asthena albulata*), de Gevlamde uil (*Actinotia polyodon*), de Gelijkde silene-uil (*Sideridis reticulata*), de Seringenvlinder (*Apeira syringaria*), de Moeras-w-uil (*Lacanobia splendens*), de Witvlekbosrankspanner (*Melanthia procellata*), de Viervlakovlinder (*Lithosia quadra*), de Berberisspanner (*Pareulype berberata*) en de Malvabandspanner (*Larentia clavaria*).

8. Rondvraag.

Merel Zweemer vraagt, of er nachtvlinderaars zijn, die op vrijdag 11 mei van 21.00 tot 23.00 uur mee willen helpen aan de “Duistertocht” in AquaZoo te Leeuwarden. Ze verwacht circa 40 bezoekers.

9. Sluiting.

Siep Sinnema dankt Eef Arnolds voor zijn boeiende presentatie en sluit de bijeenkomst af door allen een goede thuisreis te wensen.

Verslag excursie Lauwersmeer 2 juni 2018 – Gerrit Tuinstra

Voor 2 juni j.l. stond een excursie naar het Lauwersmeer op de planning. In de nacht van 1 op 2 juni trokken er forse buien en bredere regengebieden over o.a. het noorden van Nederland alsook het Lauwersmeergebied. De meeste neerslag was in de ochtend verdwenen maar het bleef lang zacht door regenen. Motregen die op de buienradar niet te zien was! Zowel in Drachten als in Appelscha was dit het geval en het leek ook nog niet op te houden, op het moment dat we moesten beslissen om (in eerste instantie) de middagexcursie al dan niet door te laten gaan. Dus namen we de beslissing om deze af te blazen. Helaas, dit had achteraf niet gehoeven. Dit werd ons pas duidelijk toen we aan het begin van de avond in het Lauwersmeergebied arriveerden voor de avondexcursie. Reinie was al vanaf voor